

Asia: KAA 2/2020 vp Vesi on meidän - kansalaisaloite vesihuollon yksityistämisen estämiseksi**Lausunto**

Vesihuollon haasteita:

- Suomessa on suuri joukko pienehköjä vesihuoltolaitoksia, joiden osalta on uhkana, että laitosten taloudelliset, henkilö- ja teknologiaresurssit eivät riitä varmistamaan vesihuoltopalveluiden kestävyttä.
- Vesihuoltoa koskevat terveys- ja ympäristökriteerit ovat edelleen tiukkenemassa.
- Vesihuoltoon kohdistuu monia merkittäviä muutostrendejä, kuten väestökehitys ja aluerakenne (kasvukeskukset kasvavat, muualla väestökatoa), ilmastonmuutoksen riskit (sään ääri-ilmiöt), tiukkenevat terveys- ja ympäristökriteerit (mm. haitallisten aineet), verkostojen saneerausvelan kasvaminen, asiasäädöskulman vahvistuminen ja uuden teknologian luomat mahdollisuudet.

Edellyttääkö haasteisiin vastaaminen tulevaisuudessa vesihuollon julkista omistusta, vai olisiko yksityistäminen tai operoinnin ulkoistaminen toimiva keino varmistaa tarvittavat resurssit ja palveluiden kestävyys? Suurimmaksi osaksi Euroopassa on katsottu, että julkinen vesihuolto varmistaa parhaiten palveluiden kestävyden, mutta 13:ssa maassa on jossain määrin myös ulkoistettu vesihuollon operointia (mm. Ranska, Tsekin tasavalta ja Italia). Palvelut on yksityistetty vain Englannissa ja Walesissa. Yksityistämällä tai ulkoistuksella on pyritty ennen kaikkea saamaan lisärahoitusta investointeihin ja varmistamaan riittävä resurssipohja. Käytännössä kokemukset ovat kuitenkin olleet pääosin kriittisiä:

- Tarvittavien investointien turvaaminen: Teoriassa yksityinen omistus voi tuoda mukanaan investointirahoitusta ja teknistä osaamista. Käytännössä tästä ei juurikaan ole näyttöä. Määräaikaiset operointisopimukset voivat pikemminkin johtaa siihen, että investointeja ei suunnitella riittävän pitkäjänteisesti. Määräaikaisella operaattorilla ei myöskään ole riittävää intressiä sitoa pääomaansa investointeihin.
- Operointiresurssit: Isoilla yrityksillä voi periaatteessa olla käytettävissään laajat resurssit. Ongelmana yksityistämisessä tai operoinnin ulkoistamisessa on kuitenkin se, että kunnan oma operointiosaaminen heikkenee, mikä vaarantaa palvelun kestävyden ja jatkuvuuden. Yhteistyö kunnan muiden palveluiden tai muiden vesihuoltolaitosten kanssa voi myös heiketä palvelua yksityistettäessä tai ulkoistettaessa.
- Omistus ja vastuut: Toimivien yksityistämisen/ulkoistussopimusten laatiminen on haastavaa, mikä on usein johtanut siihen, että riskit jäävät kunnalle. Yksityistämisen purkaminen on lisäksi osoittautunut erittäin vaikeaksi ja kalliiksi.
- Kuluttajasuhteet: Julkinen omistus luo paremmat edellytykset läpinäkyvyydelle ja turvaa paremmin kuluttajan aseman. Kansalaismielipide on kautta linjan ollut Euroopassa vahvasti julkisen palvelun puolella.
- Kustannukset ja maksut: Yksityistäminen/ulkoistaminen on usein johtanut maksujen nostoon. Joskus tämä onkin perusteltua investointitarpeiden vuoksi. Euroopassa on kuitenkin varoittavia kokemuksia tariffien perusteettomasta nostamisesta tai palvelun laatua heikentäneestä kustannusten minimoinnista.
- Teknologian kehittäminen: Suurella yrityksellä on periaatteessa laajat teknologiaresurssit. Kunnallinen vesihuolto voi kuitenkin olla houkuttelevampi kumppani mm. tutkimusyhteistyössä.
- Valvonta ja ohjaus (regulointi): Yksityistäminen/ulkoistaminen edellyttää vahvaa taloudellista ja laadullista regulointia; käytännössä kansallisen regulointiorganisaation perustamista. Tämä edellyttäisi puolestaan merkittävää rahoitusta regulaattorin toiminnalle sekä lainsäädännön muokkaamista.

Yhteenveto: Eurooppalaiset kokemukset osoittavat, että yksityistämisen tai operoinnin ulkoistamisen riskit ovat selvästi suuremmat kuin sillä saavutettavat potentiaaliset hyödyt. Yksityistäminen/ulkoistaminen ei myöskään ratkaisisi Suomen vesihuollon perushaasteita: riittävää laitostokoa, korjausvelan hallintaa ja

uusiin terveys- ja ympäristövaatimuksiin vastaamista. Vesihuollon yksityistämisen ja/tai operoinnin ulkoistamisen sijaan Suomessa toimiva ratkaisu voisi olla laitosten yhteistyön edistäminen s.e. alueen kasvukeskuksen laitos tuottaa tukipalveluita lähialueen pienemmille laitoksille. Tätä voitaisiin kannustaa rahoituksen suuntaamisella laitosten välisiin yhteistyöhankkeisiin. Rajattu ulkoistaminen (suunnittelutehtävät, urakointi) on myös toimiva ja jo paljon käytetty ratkaisu, jolla saadaan yksityissektorin resursseja vesihuollon kehittämiseen samalla kun vesihuollon omistajuus pysyy kunnilla.

Lausunnon pohjana olevat selvitykset:

- Silfverberg, P. Vesihuollon suuntaviivat 2020-luvulle, MMM, YM, KL ja VVY, 2017
- Silfverberg, P. Vesihuollon regulaatio (valvonta ja ohjaus) Euroopassa, MMM, 2020

Lisätietoja:

Paul Silfverberg

Puh: 040 54 44 286

S-posti: paul.silfverberg@kolumbus.fi